

ПРІОРИТЕТНІ КОРМИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Й.С. Височанський, канд. с.-г. наук

Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція
інституту сільського господарства Карпатського регіону

Визначено пріоритетні корми, які забезпечують ефективне використання земельних ресурсів та зростання продуктивності овець в гірській зоні Карпат. Встановлено, що ними є сіяні бобові і злакові трави та заготовлене з них сіно. Випасання вівцематок та молодняку на зазначених кормових травах дозволяє одержувати середньодобовий надій молока від однієї вівцематки на 9 -11%, середньодобові прирости молодняку до 6 місяців на 11 – 17% вищі в порівнянні з тваринами, які випасалися на природних гірських пасовищах.

Ключові слова: пріоритетні корми, вівці, молодняк, продукція, молоко.

Органічне виробництво тваринницької продукції мало і має велике загальнодержавне значення і залежить від ряду факторів, але вирішальну роль відіграє забезпеченість тварин високоякісними кормами. Так, за даними І.В.Гнойового, виробництво висококалорійного молока і м'яса залежить від кормової бази на 70%, генетичного потенціалу - на 20%, селекційно-плеємної роботи – на 10%. Чим вища якість кормів, чим вони дешевші, тим успішніше розвиватиметься тваринництво [4].

Природні сіножаті й пасовища Карпат називають «зеленими скарбами». Це дійсно так. Понад дві тисячі видів рослин нараховується тут. Переважна більшість з них – це кормові трави лук і пасовищ. Вони в певній мірі забезпечують повноцінний корм, а наявність в них мінеральних речовин, мікроелементів і вітамінів сприяють здоровому розвитку тварин [2].

За даними Г.С.Кияк, В.А.Грига у гірській зоні Карпат природні угіддя займають понад 360 тисяч га, тобто близько 75,3 % сільськогосподарських угідь і є основним джерелом кормів у пасовищний та стійловий періоди.

Метою наших досліджень було вивчити та розробити систему пріоритетних кормів, раціонів, рецепти кормових добавок рослинного походження, підвищення ефективності використання

ресурсного потенціалу кормів в гірському регіоні Карпат. На основі розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції буде збільшено на 12-15% обсягів виробництва екологічно-безпечної, конкурентоспроможної на європейському ринку продукції тваринництва, що є актуальним у забезпеченні потреб населення продуктами харчування тваринного походження високої якості.

Матеріали і методика досліджень. Дослідження проводилися на поголів'ї вівцематок та молодняка української гірськокарпатської породи, що належать громадянину Лакатошу М. В., жителю с. Скотарське Воловецького району. Із 350 голів вівцематок було відібрано 30 голів вівцематок живою масою 40-45 кг, третьої лактації та 30 голів молодняка у віці 3 – 3,5 місяців, живою масою 10 -11,5 кг, середньої вгодованості.

В літній пасовищний період відібрані піддослідні вівцематки та молодняка були розділені на три групи, у кожній із них по 10 голів. Перша група (контрольна) випасалася на природних приполонинських пасовищах, друга група (дослідна) – на сіяних бобових травах (конюшина червона + лядвинець рогатий) і третя (дослідна) – на сіяних злакових травах (грестиця збірна + костриця червона). Водопій – з природніхводоймищ, струмочків.

Для кращого і раціонального використання зеленої маси випасання поголів'я проводили методом зміщенням загонів (кошар) кожну третю добу, з розрахунку на одну умовну голову 0,5 га. Випасання проходило з трьохгодинноюобідньоюперервоюбез навісу.

Доїння вівцематок – триразове (6,00; 14,00; 21.00 годин). Контрольний удій маток проводили після відбивки ягнят (з 10 травня по 30 липня 2011 року), два рази на місяць.

Хімічний склад молока визначали за такими показниками, як вміст жиру (кислотним методом Гербера), вміст білку (рефрактометрично), сухий знежирений молочний залишок (висушуванням наважки до постійної ваги при температурі 105⁰ С), щільність молока традиційним аерометричним методом, за методиками описаними М.С. Кареніцькою та іншими.

Динаміку живої маси молодняка визначали на початку і в кінці досліді шляхом індивідуального зважування до ранкової годівлі

Результатидосліджень. Встановлено що, за продуктивністю і кормовою цінністю найбільш поширені види багаторічних трав, які можна віднести до пріоритетних, це:

- конюшина червона, цінність її полягає у високій пластичності до ґрунтово-кліматичних умов і росте на всіх типах ґрунтів і експозиціях схилів;

- лядвенець рогатий, багаторічний, невибагливий до

ґрунту, стійкий проти несприятливих умов зимівлі і посухи;

- грястиця збірна, багаторічна злакова травосуміш сінокосного і пасовищного типу, яка забезпечує два повноцінні укоси сіна, починає колоситися 9-20 травня, тому її відносять до ранньої культури.

- костриця червона, багаторічний злак, з весни розвивається швидко, легко переносить стравлення, швидко відростає.

Вище названі бобові та злакові багаторічні трави, на нашу думку, є перспективними компонентами тривалих травосумішок для залуження схилів і створення культурних пасовищ для овець в гірсько-лісовому поясі.

Наведені дані таблиці 1 засвідчують, що бобові та злакові трави у порівнянні до природних високогірних полонинських трав мають набагато кращі показники щодо наявності в них кормових одиниць, перетравного протеїну, кальцію, фосфору та каротину. Крім того, що вони малоенергозатратні при вирощуванні з розрахунку на одиницю одержаного корму, їм ще характерна властивість накопичувати азот прямо з атмосфери за допомогою бульбочкових бактерій, пов'язаних з їх коренями. Наприклад, люцерна за сезон росту може дати до 200 кг азоту на гектар, конюшина червона – до 150 кілограмів.

Таблиця 1. Хімічний аналіз кормів, які використовувалися для випасання та годівлі піддослідних овець

Корми, фаза вегетації	Вода, %	В 1 кг корму міститься				
		корм. од. кг	перетр. протеїну, г	кальцію, г	фосфору, г	каротину, мг
1	2	3	4	5	6	7
Трава природних пасовищ						
Трава високогірська полонинська						
колосіння	77,2	0,15	18	0,8	0,9	87
цвітіння	71,6	0,17	17	1,0	0,8	61
Трави сіяні бобові						
Конюшина червона						
бутонізація	81,6	0,19	24	3,8	0,5	121
цвітіння	79,3	0,18	22	3,6	0,6	103
Лядвенецьрогатий						
бутонізація	84,6	0,16	25	2,1	0,7	133
цвітіння	81,4	0,18	27	2,6	0,8	122

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
Трави сіяні злакові						
Грястиця збірна						
кущіння	81,6	0,19	51	0,7	0,9	298
стрілкування	79,8	0,20	22	0,9	0,6	123
колосіння	77,3	0,22	18	0,8	0,7	20
цвітіння	68,1	0,25	17	0,7	0,6	19
Костриця червона						
кущіння	79,6	0,25	54	0,8	0,7	298
стрілкування	78,7	0,20	33	0,9	0,8	67
колосіння	72,4	0,22	18	1,3	0,6	38
цвітіння	69,7	0,26	16	0,7	0,5	31

За одержаними результатами досліджень трави, які вирощуються на корм, мають бути заготовлені або згодовані тваринам у ранній фазі вегетації. У цей період злакові й бобові трави є чудовим джерелом білку, каротину, кальцію та інших мінеральних речовин. Злакові трави, до того ж, є ще значним джерелом вуглеводів, що легко ферментуються в рубці жуйних тварин.

Стосовно молочної продуктивності, то в результаті досліджень виявилось, що тварини трьох груп значно відрізнялися за надоем молока (табл.2).

**Таблиця 2. Надій молока вівцематок по місяцях
(в середньому за 83 дні), кг**

Місяць лактації	Групи вівцематок					
	I		II		III	
	за добу, г	за місяць, кг	за добу, г	за місяць, кг	за добу, г	за місяць, кг
Травень	629	12,580	794	15,880	844	16,890
Червень	640	19,200	758	22,740	775	23,250
Липень	556	16,680	621	18,630	628	18,855
За три місяці	-	48,575	-	57,250	-	58,995
У порівнянні до 1-ї групи	-	-	-	+8,675	-	+10,420

Так,місячний надій молока вівцематок досліджуваних груп коливався за три місяці лактації, відповідно в межах 12,850...19,200 кг, 15,880...22,740 і 16,890...23,250 кг, з максимальним значенням у

червні місяці. Значно вища продуктивність характерна вівцематкам третьої групи, які випасалися на сіяних злакових травах. Перевершення за надоями вівцематок першої та другої груп становило відповідно 10,420 кг (21,4%) і 1,745 кг (3,0%). Різниця за цією ознакою між другою і першою групами склала 8,675 кг (17,8%).

Хімічний склад молока служить одним з показників в оцінці продуктивних ознак овець. Індивідуальні особливості коливання вмісту таких складових молока, як жир і білок, створюють практичну основу для відбору і підбору генотипів за вмістом цих речовин, з метою подальшого їх удосконалення [1].

Нашими дослідженнями встановлено, що вміст складових частин молока у всіх трьох групах з перебігом лактації підвищувався. Найбільші коливання спостерігаються за вмістом жиру в молоці. Так, найнижчий процент жиру в молоці піддослідних маток був у першій групі – 5,03, 6,43, 7,03, найвищий – у третій 6,91, 7,49 і 8,17. Перевершення контрольної групи становило відповідно 1,88, 1,06 і 1,14%.

Значний інтерес являє визначення вмісту загального білку і казеїну у молоці вівцематок. Відомо, що від кількості казеїну в молоці, за усіх інших умов, залежить вихід сиру. Встановлено, що кількість загального білку і казеїну в молоці протягом лактації збільшувалася і досягла максимуму перед запуском вівцематок. Так, на початку досліду у травні місяці кількість білку за групами становила 5,03; 5,13 і 5,64%, а на кінець досліду у липні – 5,28; 5,96 і 6,11%, казеїну відповідно 3,26; 3,86; 4,11 і 4,11; 4,43; 4,94 г.

Таким чином, проведені дослідження показали, що травостій бобових і злакових сіяних трав при раціональному його використанні збільшує кількість молока та складові його частини.

Ряд авторів вважають, що продуктивність молодняку знаходиться в прямій залежності від породи та молочності матерів[3,5]. Однак, для практики важливо знати, наскільки додаткові затрати у період нагулу на доброму пасовищі економічно себе виправдовують. Тому нами поставлено завдання вивчити резерви збільшення виробництва висококалорійної, екологічно чистої, дешевої молодшої ягнятини та баранини.

Динаміку живої маси молодняку української гірськокарпатської породи наведено в таблиці 3.

Проведені дослідження свідчать про те, що випасання молодняку другої і третьої груп на сіяних бобових та злакових травах дозволяє збільшити живу масу у 6-місячному віці на 10,2 (53,4%) і 9,1кг (47,6%) у порівнянні до молодняку першої групи, який випасався на природних полонинських пасовищах.

Таблиця 3. Динаміка живої маси піддослідного молодняка, кг

Вік тварин, міс.	Групи молодняка		
	1	2	3
У 3 місяці (початок досліду)	10,3	10,5	11,2
У 6 місяців	19,1	28,2	29,3
Різниця за живою масою	-	+ 9,1	+10,2

Висновки. Встановлено, що пріоритетними кормами, які забезпечують ефективне використання земельних ресурсів і зростання продуктивності овець та якості продукції в гірській зоні Карпат, є сіяні бобові і злакові трави (зелена маса - випас), а також заготовлене сіно. Випасання овець на цих травостоях, при раціональному їх використанні, збільшує валові надії молока та впливає на структуру його складових. З метою підвищення продуктивності пасовищ, необхідно щорічно їх окультурювати та підживляти органічними добривами (шляхом кошарування), а також висівати сумішки бобових та злакових трав.

Список використаної літератури

1. Сухарльов В.О., Дерев'яно О.П. «Вівчарство» Харків «Еспада», 2003, С.: 52-73.
2. Олішинський С.Й., Король В.І. Проблеми гірського землеробства і тваринництва. Видавництво «Карпати». – Ужгород, 1973, С.: 49-70.
3. Колесников С.В., Хомик М.В., Ющак В.С., Мацьків О.Й. Лукопасовищне господарство в Карпатах. Довідник. Ужгород: Карпати, 1986. С.: 90-111.
4. Гноєвий І.В. Методи підвищення ефективності виробництва і використання кормів за цілорічно однотипної годівлі високопродуктивних корів. Автореферат. Львів, 2008.
5. Гноєвий І.В. Годівля і відтворення поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні. Харків, 2006. С.: 304-327.